

Gyümölcsoltó Boldogasszony (március 25.)

Lk 1,26–38

„Hogyan válik ez valóra?”

A Mária-ünnepek jó része mögött az ősegyház gondolkodása áll, amely Mária szerepét az üdvösségtörténet felől, és nem a magánélet felől szemlélte. Az ókeresztény egyházi kijelentések mariológiai vonatkozásai mindig krisztológiai vitákhoz kapcsolódtak. Antióchiai Ignác (†110 és 115 között) püspöknek, apostoli egyházatyának, Jézus emberségét kellett védenie Mária szerepével („Jézus Krisztus, Dávid nemzetségéből Máriától származott, valóságosan született és ivott”). Ez az ünnep is Keletről származik, kilenc hónappal Jézus születésének ünnepe előtt tartották meg, ami azt jelentette, hogy a karácsony ünnepének változásával ennek az ünnepnek az időpontja is változott. Az apokrifekben, Jakab ősevangéliumában már megtalálhatjuk az ünnep nyomát. A Trullai Zsinaton (692) már említik mint régi ünnepi szokást. A március 25-ei ünnep mögött az az elképzelés áll, hogy Jézus fogadását és kereszthalálát egyszerre ünnepeljék. Rómában a Santa Maria Maggiore-bazilikában ezen a napon körmenetet tartottak. Az ünnepet végül I. Szezgiusz pápa (687–701) honosította meg Annuntiatio Domini néven. A II. Vatikáni Zsinaton végrehajtott liturgikus reform ehhez tért vissza. Magyar ünneplésének tanúja a Lányi- és Érdy-kódex is.

A legismertebb homíliát róla Krétai Szent András (660–740) püspök hitvalló írta. Az Angyali üdvözlét minden mozzanatát dogmatikailag elemzi. Feltételezése szerint Máriának az angyal világosan elmagyarázta, hogy születendő gyermeke Isten Fia lesz, a Szűz pedig már ekkor tudta, hogy gyermekét az Isten minden fejedelemségnek, hatalomnak, erőnek és uralomnak a minden néven nevezhető méltóságnak fölé fogja emelni a mennyben (vö. Ef 1,21).

Jézus születésének hírüladása és a csodálatos isteni közbeavatkozásra történő fogadás témája már szerepel a Keresztelő János születésének előkészítő szövegében, de ott csak egy idős asszony késői terhességéről van szó mint isteni jelekről, itt viszont egy ifjú anyáról. Párhuzamos tudósítást erről Máté evangéliumában találunk (1,18–25). Az elbeszélés központi témája József dilemmája áll (Mt 1,19), aki Mária terhességét házasságtörésből adódó terhességnek tartja (1,19b), és csak

az isteni megvilágosodás hatására fogadja el (Mt 1,20–21), annak ellenére, hogy Máté evangéliumában József „igaz ember”. Mária születését Józsefnek az Úr angyala világítja meg, ez azért történt, hogy beteljesedjék, amit az Úr az ószövetségi próféta szavával mondott (Iz 7,14).

Lukács evangéliumában nem József, hanem Mária áll az esemény középpontjában, ő az, aki közvetlenül beszélget az isteni küldöttel (1,28–38). A párbeszéd Jézus isteni eredetét világítja meg. A születendő gyermeket, Jézust, az angyal a „Magasságbeli Fiának” (32. v.) nevezi. Ez az anyaság isteni áldást közvetít Mária számára is. Az egész szakasz az újszövetségi krisztológiai tanítás alapidokumentuma, a Jézus feltámadását átélő közösség teológiai végkövetkeztetése, amely visszavetítenek a kezdetekre. Ennek a szövegnek kettős üzenete van: egyrészt tanúskodik az ősegyházban igen gyorsan megszületett krisztológiai tanításokról, másrészt pedig arról, hogy a hellenista zsidóság messiási elképzelései nyomot hagytak ezen az elbeszélésen. Mivel a hellenista zsidóságnak a központja Alexandria volt, feltehetően ott született meg ez a tan, és ott fogalmazták meg a születés történetének midrásszerű¹ elbeszélésében. Az alexandriai zsidóság ismerte az istenként tisztelt egyiptomi királyok születésének legendáit, amelyek nagy hasonlóságot mutatnak ezzel az angyaljelenést tartalmazó bibliai elbeszéléssel. Mivel az angyal nemcsak a születés hírének mondja el Máriának, hanem Isten tervét is (Jézus a „Magasságbeli Fia lesz”), ez valójában az előzetes isteni terv következménye. Az öröktől létezett isteni tervet szintén egy alexandriai hatás alatt álló teológus, János fogja kidolgozni, aki Jézus születésének történetét egyetlen, az isteni eredetet igazoló himnuszra redukálja (Jn 1,1–18) evangéliumának prologusában.

Mária viszonya – Lukács elbeszélése szerint – az isteni küldött híréhez ambivalens. Egyrészt művelt zsidó asszony benyomását kelti, aki képes felfogni az üzenet jelentőségét, másrészt a közbevetett kérdés: „Hogyan válik ez valóra, amikor férfit nem ismerek?” (35. v.) józan nőre, és nem szenvedélyes vallási rajongóra utal. Mária nincs kioktatva a későbbi szűzi születés dogmájáról. Jézus csodás születésének tényét a Keresztelő János születésének megtörténtével igazolja az isteni küldött. Mária és Erzsébet kapcsolata ennek a jelenetnek a következtében lesz több, mint pusztán rokoni kapcsolat. Mindketten anyai szerepük révén bekapcsolódnak Isten üdvözítő tervébe. Ennek az érzésnek a kifejezése lesz Mária részéről a Magnificat (1,46–55).

Az elbeszélés számos motívumával arról tanúskodik, hogy hellenista zsidó körökben született meg, amely nemcsak a történet után érdeklődött, hanem Jézus születésének messiási értelmezésében is erősen motíválva volt.

Az Izajás 7,14 a héber ifjú nőt jelentő szót nem teljesen pontosan a görög szűz jelentésű szóval fordította. Ennek a próféta versnek nagy hatása lett a szűzi szülés későbbi tanának kifejlődésére. A katolikus exegéták nagy jelentőséget tulajdonítanak annak, hogy az angyal, az isteni küldött, nem megjelent Máriának, hanem „belépett hozzá” (28. v.) a galileai Názáretben. Mária eufemisztikus² kérdése etikai jellegű, az angyal válasza viszont nem az, hanem az isteni eredetet magyarázó teológiai válasz. A „Magasságbeli ereje” az Isten erejének és hatásának eufemisztikus kifejezése, amelynek lényege az isteni atyaság igazolása. Ezzel a korábbi nemzeti messiási elképzeléseket Lukács internacionalizálja. Lukács szerint Jézus, a Messiás, nemzeti hovatartozás nélkül Isten Fia, vagy a nemzeti hovatartozásnak a jelentősége ez esetben elenyésző. Nem minden alap nélkül állítják sokan, hogy a szöveg (35. v.) egyben Jézus két természetéről szóló tan alapszövege is. Jézus messiási szerepének nemzetközivé tétele jól beleillik Lukács teológiájába és evangéliumának szemléletébe.

Jézus születésének hírüladása az Isten és az ember kötődését jelenti. Az Isten és ember világának összekötésében a „Lélek” – Isten Lelke fontos szerepet kap. Ez a Lélek tölti el a hírt megértő összes szereplőt, a közvetlenül érintett Máriát éppen úgy, mint Józsefet. Az Isten Lelke által kapott öröm átformálja a gyermekségtörténet minden szereplőjét.

Ezt a történetet olvashatjuk ókori beszámolóként, és megismerhetjük belőle az ókori gondolkodást, az isteni legendák alkotásának gondolati struktúráját. De olvashatjuk üzenetként is, amely az egyszerű volt, és azóta sok hívőben megismétlődő folyamatról szól. Az Istenre nyitott ember találkozik az Isten világával. Ez a találkozás minden esetben megtisztító találkozás, olyan élmény, amelyből az emberi világ számára küldetés származik. A bibliai vallási élmények soha nem öncélú egzotikus lelki kalandok vagy fantáziatermékek. Minden esetben küldetést megértő és feladatot elfogadó történetek. Jézus születésének hírüladása nem a naiv mesevilág újrajátszása a karácsonyi ünnepek idején, hanem annak tudatosítása, hogy Isten szeretetének megtisztítása után mi is képesek leszünk nemcsak átalakulni a szeretetben, hanem másokat is átformálni az isteni szeretet nagyköveteivé.